

БӨЛІМ: ЭССЕ

Балабақшадағы балалардың ой - өрісін ойын арқылы дамытуЖАРИЯЛАНДЫ
27.06.2017СІЛТЕМЕ
<https://bilimger.kz/15346/>

АННОТАЦИЯ / АҢДАТПА

Купекова Алия Анетқызы

Мен кімін? Қатардағы ұстаздардың бірімін,

Көргім келеді шәкірттердің биігін.

Не үшін? Үйретемін баланы,

Бала деген ертеңгі қазақ жалғасы.

Жалғас деген Отанымның жастары.

Кімді мен үйретемін және қалай?

Құқылы әрбір шәкірт білімге сай.

Сондықтан да зерделеп зерттеймін мен,

Мақсат үшін қолданамын әдіс талай.

Балалардың ойындағы тәжірбиесін дамыту

-Мазмұнын күрделендіру

-Ойын әрекеттерін күрделендіру

-Серіктесімен қарым-қатынасы

-Өз бетінше жұмыс жән ешығармашылық қабілет

Кеңестік педагог А.С.Макаренко: “Баланың ойында деген құмарлығы бар, сол құмарлықты қанағаттандыра білуіміз керек. Ойнау үшін тек

қанауақыттыбөліпқанақоймай,
соныменбіргебаланыңбарлықөмірінеойындыбережәнесіңіребілуімізқажет.
Оныңбарлықөміріойыннантұрады” дегенпікірінөзеңбектеріндеатапөткен.

Ойын – балаларүшінкүрделіәрекет, олбілімді, ақылдыұйымдастырудықажететеді.
Албілімді бала қайданалады? Оған бала ойынарқылыөзіүйренеді, үлкендер де
үйретугетиіс. Ойынныңөзмақсаты, жоспары, арнайызаттары,
т.бкөптегенерекшеліктеріболады.

Ойын – балалардыңнегізгііс-әрекетініңбіртүрі. Ойынарқылы бала
өмірденкөптегенмәліметтералады, өзініңпсихологиялықерекшеліктерінқалыптасты-
рады, яғниойынарқылы бала білімалады. Бала зейініқажетететін,
әдейілепұйымдастырылғанойындароныңақылын, дүниетанымынкеңейтеді, мінез-құлқын,
ерік-жігерінқалыптастырады. Аса іріпсихологтардыңайтуыбойынша, бала
ойынүстіндеқандайболса, өскендееңбекте де сондайболады. Ойын –
адамныңөміртанымыныңалғашқықадамы. Жассәбидіңөмірі, қоршағанортанытанып,
еңбеккеқатынасы, психологиялықерекшеліктеріойынүстіндеқалыптасады.
Балаларойынбарысындаөздерінеркінсезінеді, ізденімпаздық, тапқырлықәрекеті (сезіну,
қабылдау, ойлау, зейінқою) ерікарқылыбайқалады.
Түрліпсихологиялықтүсінікпенсезімәрекетінесүңгиді. Ойынүстінде бала
бейнебірөмірдіңөзіндегідейқуаныш пен ренішсезіміндеболады.

Балағатаңдалғанбілімбаланыңақылыналайықтап, талабыншабыттандыра-тындай,
ойыноятарлықіскерлігіндамытарлықтай,
бастағаністіңнәтижесінежетугетырысарлықтайнәрліболуыкерек.

Халықөзініңқоршағандүниеніңқыры мен сыры егжей-
тегжейлібілудібаланыңсанасынаойынарқылыжастайынансіңіребілудікөздеген. Ойын
бала табиғатыменегіз. Өйткені бала ойынсызөспекемес, жан-жақтыдамымақемес.
Мектепалдыдаярлықтобындабалаларғаойынарқылысабақтыңсапасынарттыруғатолықмү-
мкіншілік бар.

Ойынарқылы бала түрлілогикалықжаттығулардыорындауғатөселеді.
Бұлжөніндебелгілі психолог-ғалымА.А.Люблинская
“Зейінбаланыңбелсендіәрекетіндетуындапқанақоймай,
олардыңжақсыұйымдастырылғаніс-әрекетінде. Бәріненбұрынолардың ой еңбегінде де
қолдаутабатынынайтады”.

Мектепжасынадейінгібаланыдамытатын, өсіретін, әрітәрбиелейтін де негізгііс-әрекет
– ойын. Ойынарқылы бала қоршағанортамен, адаммен, олар-дыңеңбегімен, қарым-
қатынасыментанысады. Ойынарқылыолардың ой-өрісідамиды.
Ойынүстіндебалаларәртүрлірөлдежелдастарыменқарым-қатынасжасауға,
ойынүстіндеойланаотырыпжауапберуге, қиялдауға, елестетугеқабілеттеріқалыптасады.

Сөздік ойындары балалардың ойлау, естесіне сақтау қабілетін дамытады. Ойыншықтарды пайдалана білуге үйренеді.

Арнайы ойын ұйымдастырылған оқу іс-әрекетінің мазмұнына қарай таным-дық, дамытушы ойындарды, тапсырмаларды қолдану, балаларды заттарды бір-бірімен салыстыруға, олардың қасиетіне қарай ажыратуға және оны танып білуге үйретеді. Сөйтіп бала топтағы жасына сәйкес бағдарламалық міндетті меңгереді.

Ойын ұйымдастыруда балаларға жетекші бола отырып, ойнай білуге, ойына ереже сінсақтауға, әрі оларды ойната отырып ойлануға бағыттайды, заттың атын немесе қасиетін есіндесе қатп қалуға жолашады, ойынға қызықтыра отырып зейінін, қиялындамытады. Заттармен ойналатын ойындар: “Ғажайып қапшық”, “Қайағаштың жапырағы?” т.б.

Үстел үсті ойындарды ұйымдастыруда домино, лото, суреттер қолданылады. Мысалы: “Суретті құрастыр”, “Қандай затқа ұқсайды”, “ Бірсөзбен ата”, “4 – не артық?”, “Қандай түс”, “Кім тез жинайды”, “Әдемі гүл”, “Бейнені құрастыр” т.б.

Ойындарды қарапайым

математикалық ғымдықалыптастыру сабағында пайдалану балалардың алған білімін күнделікті өмірімен ұштастыруға қолайлы.

Ойын сабақтың мазмұнын байыта балалардың қиялдарын қозғап, зейіндерін кеңейтетүседі. “Санамақ”, “Он саусақ” өлеңдерін жаттатып, мазмұнын түсіндіру арқылы балалардың тілін ұстартып, логикалық ой-жүйелерін қалыптастыруға болады. Балалардың белсенділігін арттырату мақсатында әрбір сабақты түрлендіріп өткізу орынды.

Ойындарды үнемі пайдалану арқылы балалардың ауызша есептеуге жаттығуына логикалық ой-жүйелерін жетілдіруге, түсінуге толық мүмкіншілік бар. Олардың қатарына халық ойындарын жатқызуға болады. Атап айтқанда, “Қай қолымда?”, “Қаншатауық?”, “Неше жапырақ?” т.б.

Ойын баланың алдынан өмірдің есігінашып, оның шығармашылық қабілетін оятып, бүкіл өміріне ұштаса береді. Сонымен қатар, ойын-тынысы кең, ойдан ойға жетелейтін қиялымен қанат бітіретін осындай ғажайып нәрсе ақыл-ой жетекшісі, денсаулықке пілі, өмір тынысы.

Ойын ұйымдастыруда балаларға жетекші бола отырып ойнай білуге, ереже-сінсақтауға, ойлануға бағыттау, ойынға қызықтыра отырып зейінін, қиялындамыту және қозғау, белсенділігін арттыру болып саналады.

Балалардың ой-өрісін дамытатын “Санамақ” ойыны. Оның басты ерекшелігі баланың ойлау қабілетін жетілдіру. Атау ұяқастарын санау арқылы бала сан үйренеді, санға аты ұяқастарды танып біледі.

Бірдегенім – білеу,

Екідегенім – егеу,

Үшдегенім – үкі,

Төртдегенім – төсек. т.б.

Балалардың ой белсенділігін, саналыойланабілуіндамыту, жетілдіру – тәрбиешініңнегізгіміндеті. Ойынбаланыңойлауқабілеті мен сөздікқорындамытуға, дағды мен шеберліктімеңгеруге, қиындылықтыжеңуге, төзімділіккебаулиды.

Балалардыңойлауқабілеттеріндамытуғасөзжұмбақ, ребус, “Ұйқасын тап” ойындарыныңәсері мол. Мысалы, “Ұйқасын тап” ойыныарқылыбалалардыңбілсемдегенұтымыартып, қызығып, белсенділігітанылады.

1.Өзінше ноян,

Қорқақкім? (қоян)

2.Тұмсығымен шымшып,

Құрттереді... (шымшық)

3.Бата алмастүлкі,

Үстітікен... (кірпі)

4.Өңеші кеңтаңдайын,

Дөнге тосты... (комбайн).

Қазақтыңұлттықойындарынқолдану. Мысалы, “Сақина салу”, “Ақсүйек” т.б. Ребустаршешудіңбаланың ой ұшқырлығындамытуғаәсері мол. Баланы ұшқыройға, тапқырлыққажетелейтінжұмбақтардыәрсабақсайынжүйеліпайдаланукерек. Сабақтабалаларғажұмбақтардыжатқаайтқызудыңөзітілінжаттықтырады.

Ойын – балаларәрекетініңнегізгітүрі, сондықтанол бала өміріндетәрбие мен білімберудіңшешушішартыболыптабылады. Бала өзінқоршағанортаныадамдарарасындағықарым-қатынастыбілуі мен сезінуіойыннегізіндежүзегеасады.

1.Ойынның мақсатынақтықойылып, керектікөрнекіліктер мен материалдаркүнілгерідайындалып, оңтайлыжергеқойылуыкерек.

2.Ойынға кірісералдындаоныңжүргізілутәртібібалаларғаәбдентүсіндірілгеніжөн.

Ойынғатоптағыбалалардыңтүгелқатысуынқамтамасызетукерек.

Ойынныңбарысындатәрбиешібалалардыңтүгелқатысуындағалауменқатар,

олардың ойын үстінде шешім қабылдай білуіне, ойлана білуіне жетелеуі керек.

Ойын түрлерінің ұйымдастырылған тақырыбы мен мазмұнынан еғұрлым сәйкес алынса оның танымдық, тәрбиелік маңызы да арта түседі. Оны тиімді пайдалану сабақтың әсерлігін, тартымдылығын күшейтеді, балалардың сабаққа аынтасы мен қызығушылығын арттырады.

Ғұлама ғалыма ғартушы Ахмет Байтұрсынов: “Басқадан кем болмас үшін біз білімді, бай һәм күшті болуымыз керек. Күшті болуға бірлік керек. Осы керектердің жолында жұмыс істеу керек” деген екен. Білім беру ісіндегі бүгінгі күннің өзекті мәселесі ел ертеңі олайтын білімді де, біліктізейінді де зерделі ұрпақ тәрбиелеу. Балаларды мейірімділікке, әділеттілікке, әдептілікке тәрбиелеу

ҚМ АА Күәлік нөмірі: **KZ45VPY00102718** — ҚР Мәдениет және Ақпарат министрлігі

© 2026 **Bilimger.kz** Ақпараттық-танымдық білім порталы. Барлық мазмұн авторлық құқықпен қорғалған.